

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

ei

Voit halutessasi esittää huomioita:

Soveltamisalan tarkentamisen tavoitteeksi on kirjattu ”turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palvelujen saatavuus sekä hyvinvointialueiden mahdollisuus rahoittaa uudistus”.

Vammaispalvelulain peruslähtökohtana tulee olla YK:n vammaisyleissopimuksen toimeenpano Suomessa turvaamalla vammaisen henkilön yksilöllisen itsenäisen elämän toteutuminen vuorokauden eri aikoina ottaen huomioon eri ikäisten vammaisten henkilöiden omat lähtökohdat heidän taloudellisesta tilanteestaan riippumatta.

Nyt pääroolissa on kustannussäästöjen hakeminen ja hyvinvointialueiden rahoituksen turvaaminen painottamalla sosiaalihuollon yleislainsäädännön maksullisia palveluja vammaisten subjektiivisten maksuttomien oikeuksien sijaan. Säästäminen ei voi olla lain peruslähtökohta.

Vammaispalvelulain soveltamisen piiriin pääsemisen kriteerien tiukentaminen - asettamalla lain soveltamisen ohjenuoraksi vammaisten henkilöiden subjektiivisista oikeuksista säästäminen - rikkoo räikeästi YK:n vammaisyleissopimusta vastaan.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

ei

Voit halutessasi esittää huomioita:

Lain tavoitteena tulee olla vammaisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen.

Nyt lain 2§:n 3 momentin mukaan ”lain perusteella järjestetään palveluja vammaisille henkilöille vain, jos hänelle ei ole järjestettävissä palveluita ensisijaisen lainsäädännön mukaan ja hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve”.

Ensisijaisen lainsäädännön mukaisilla palveluilla ei pidä korvata selkeästi vammaispalvelujen piiriin kuuluvan vammaisen henkilön palveluja. Vammaisten henkilöiden palvelut tulee toteuttaa YK:n vammaisyleissopimuksen mukaisesti tavalla, joka tukee itsenäistä elämää, henkilökohtaisia valintoja, omien asioiden hallintaa, osallisuutta ja osallistumista. Yhdenvertainen palvelujen saanti ei tule toteutumaan nyt ehdotetun soveltamisalan tulkinnanvaraisuuden vuoksi.

Kirjaamalla lakiin hyvin tulkinnanvarainen ehto ”henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve” annetaan lain soveltajalle laaja oikeus määritellä kunkin vammaisen henkilön senhetkinen avun ja tuen tarve. Tämä tarkoittaa myös, että jo myönnettyjen vammaispalvelujen tarvetta voitaisiin koska vain uudelleenarvioida vedoten esim. ikääntymiseen. Näin aiheutetaan suurta epävarmuutta ja eriarvoista kohtelua, mikä on lain 1§:n vastaista. Vammaisuus ei poistu ikääntymisen myötä - päinvastoin! Palveluita myönnettäessä ei voida katsoa pelkästään kronologista ikää, vaan on otettava huomioon henkilön koko elämän kestänyt vammaisuushistoria ja se, että toimintakyvyn aleneminen johtuu nimenomaan vammasta, ei iästä.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Luonnos kaventaa vammaisten henkilöiden oikeutta päästä vammaispalvelulain subjektiivisten oikeuksien piiriin. Toimeenpanijalle annetaan suuri vastuu siitä, millä konkreettisilla seikoilla vammaispalvelulain piiriin pääsee. Tämä edellyttää vahvaa ammattitaitoa, jotta eri puolella Suomea tehdyt päätökset olisivat yhdenmukaisia ja yhdenvertaisia. Yhtenäinen käytäntö jätetään oikeuskäytännön varaan. Sen muodostuminen vie vuosia

Vammaispalvelulain voimaantulon lykkäämisen yhteydessä eduskunta edellytti, että vammaispalvelulain ensisijaisuutta kehitetään, ei heikennetä. Ehdotetut soveltamisalan muutokset vaikuttavat täysin päinvastaisesti.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Ehdotuksen 2§ 3 momentti ”lain perusteella järjestetään palveluja vammaisille henkilöille vain, jos hänelle ei ole järjestettävissä palveluita ensisijaisen lainsäädännön mukaan ja hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve” tulee poistaa.

Jokainen elää omaa yksilöllistä elämäänsä eikä lain soveltajalle voida antaa mielivaltaista oikeutta määritellä sitä, mitä kunkin elämänvaiheisiin mahdollisesti kuuluu tai ei kuulu. Vaikka hyvinvointialueella olisi järjestettävissä sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja, eivät ne välttämättä sovi kaikille vammaisille henkilöille.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Säännös kannustaa hyvinvointialueita siirtämään vammaisen henkilö maksullisen sosiaalihuoltolain piiriin. Ensisijaisen lainsäädännön perusteella myönnettävät maksulliset palvelut ovat rajallisemmat kuin vammaispalvelun maksuttomat palvelut. Vammaiset henkilöt tulisivat näin tosiasiasa jaettua kahteen eri kastiin. Tämä on YK:n vammaisyleissopimuksen vastaista.

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Vaikka asiakasmaksulain perimättä jättämistä ja alentamista koskevia kriteerejä otettaisiin huomioon nykyistä laajemmin, tarkoittaisi yleislain soveltaminen sitä tosiasiaa, että osa vammaisuuden kriteerit täyttävistä henkilöistä joutuisi maksamaan saamistaan palveluista. Maksuhojennuksista tiedetään huonosti, niistä ei tiedoteta, eikä niitä osata hyödyntää.

Ikääntyvien, usein vähävaraisten vammaisten henkilöiden palveluntarpeista tehtäisiin muita väestöryhmiä tarkempi arviointi. Heihin sovellettaisiin herkästi ensisijaisen lain maksullisia palveluja. Sosiaali- ja terveystalvumaksuihin on tulossa korotuksia, mikä vaikeuttaa entisestään vammaisten asemaa. Satojatuhansia sote-maksuja päätyy ulosottoon jo nyt vuosittain.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Lain soveltajalla on aina mahdollista tehdä uuden palvelutarpeen arvioinnin kautta päätös vammaisen henkilön siirtämisestä vammaispalvelulain piiristä yleislain piiriin. Tämä olisi erityisen houkuttelevaa silloin, kun hyvinvointialueen rahat eivät riittäisi kaikkien subjektiivisten vammaispalvelujen ylläpitämiseen.

Vaikka palvelutarpeen muutoksia arvioitaessa otettaisiin huomioon hallintolain 6§:n mukainen luottamuksensuoja, se tuskin estäisi vammaisen henkilön siirtämistä yleislain piiriin. Tämä tuo suurta turvattomuuden tunnetta ja epävarmuutta vammaispalveluista riippuvaisen vammaisen henkilön elämään.

Palvelutarpeen arvioinnissa tulee ottaa huomioon, ettei asiakasta saa siirtää yleislain piiriin, jos hän on ollut suurimman osan elämästään vammaispalvelujen piirissä. Iäkkäänä pysyvästi vammautunutta ei tule iän perusteella jättää yleislain piiriin.

Tämän lausunnon lisäksi yhdyimme Heta – Henkilökohtaisen Avun Työntekijöiden Liitto ry:n 13.5.2024 antamaan lausuntoon.

Virtaintorppa Pirjo
Helsingin Invalidien Yhdistys ry